

VÄSTER TUNA KAPELL

Spraxkya 3:2; Stora Tuna församling; Borlänge kommun; Dalarnas län

BESKRIVNING OCH HISTORIK

Tanken på ett kyrkobygge i Väster Tuna började växa fram kring mitten av 1800-talet. Huvudorsaken var avståndet till Stora Tuna kyrka och tidvis svår framkomliga vägar. Inledningsvis planerades ett anspråkslösare bönhus, men viljan och uppoffringar möjliggjorde uppförandet av en kyrka.

Beslut om byggnationen togs i april 1883 vid ett möte med Väster Tuna byamän. Kyrkan uppfördes mellan 1885 och 1888 i Evangeliska Fosterlandsstiftelsens regi, men överläts 1918 till Stora Tuna församling: Den blev därefter kapell under moderkyrkan i Stora Tuna.

Kyrkomiljön

Några kilometer sydväst om Stora Tuna kyrka, på en kulle i byn Spraxkya ligger Väster Tuna kapell. Kyrkan är uppförd på södra sidan av bygatan. På motsatta sidan samlas radbybebyggelsen.

Kyrkotomten avgränsas och markeras med en låg mur av gråstenar i ett skift. Till större del har kyrkans tomt prägel av naturtomt med enstaka planterade träd och buskar.

Ingången till kyrkotomten, som ligger i axel med kyrkoporten, markeras av två grindstolpar av sten krönta var och en med sten kula. Grindarna i smide bär året 1900 samt initialerna EM (Erik Morén, präst och grindarnas donator), de är därmed något yngre än kyrkan. En smal och kort allé leder till kyrkans port. Väster om kyrkan och fram till församlingshemmet finns en större asfalterad parkeringsplats som även brukas som busshållplats. Kapellet saknar kyrkogård.

Väster Tuna kapell fick 1970 överta en klocka från Norra griftegården i Borlänge. I samband med detta uppfördes, väster om kyrkan, en fristående klockstapel i stolpkonstruktion ritad av arkitekt Einar Lundberg. Den ursprungliga klockan hänger dock alltså i sin öppna och korskrönta takryttare, över kyrkans västra gavelnock.

Väster om kyrkan, nära klockstapeln, ligger ett litet församlingshem som fick sin nuvarande utformning efter en om- och tillbyggnad 1987. Den ursprungliga byggnaden var något mindre och av enklare karaktär, huset uppfördes troligen i början på 1900-talet och omvandlades senare till församlingshem. I anslutning till kyrkotomten har även tidigare funnits ett kyrkstall.

Kyrkoanläggningen

Kyrkan. Exteriörer

Byggnaden är ett rektangulärt långhus, om 19 x 10,5 meter, med rak avslutning i öster mot koret. Plantypen är enskeppig och byggnaden är uppförd som salkyrka.

Ingången är förlagd till västra gaveln som även har två rundbågiga fönster, samt ett rosettfönster över porten. Korgaveln i öster hade ursprungligen samma fönsteruppsättning dock med tre rundbågiga fönster. I samband med 1933-års restaurering igenmurades korets mittfönster liksom rosettfönstret på insidan. Samtidigt murades övriga korfönstren i nedre delen, och minskades därmed i storlek. Långsidorna fick fem fönsteraxlar med rundbågiga fönster. De vitmålade träfönstren har rutindelning med spröjsar och glasrutor av klarglas. Fönsterbänkarna är utvändigt täckta med plåt. Ytterdörren i västra gaveln, en brunmålad pardörr med speglar, är troligen ursprunglig.

Stommen är uppförd av murtegel och ytskikten har beklädnad av rött fasadtegel i dekorativa uppställningar som löpande bågriser och lisener samt tegelfriser under takfoten. Fasadteglet är murat i blockförband. Teglet till bygget slogs och brändes vid lilla tegelbruket i Grefva. Murarna är uppförda på en sockel av huggen gråsten, som även utgör materialet till trappan framför ingången.

Kyrkan har sadeltak täckt med svartmålad slätplåt. Över västra gavelnocken uppfördes en öppen och korskrönt takryttare, i svart plåt. Den bär kyrkans ursprungliga klocka. Västra gaveln pryddes ursprungligen med tre kors, en på taknocken och en på varje fallände.

Kyrkan. Interiörer

Kyrkan uppfördes ursprungligen med öppna, till större del synliga takstolar utan takbjälklag. Mörkfärgade takstolstassar, högben och hanbjälkar bidrog till rummets utsmyckning och kontrasterade mot den vita takpanelen. Väggytorna putsades invändigt, och målades liksom takpanelen i vitt.

Det ursprungliga brädgolvet är bevarat. Det består av ett skurgolv vars brädor härstammar från byggnadsställningen. Brädorna har av oförklarliga skäl lagts något snedvinklade, utom i koret.

Korgaveln hade ursprungligen tre rundbågiga fönster samt, ovanför mittfönstret, ett rosettfönster med glasmålning föreställande Sankta Veronicas svetteduk. Rosettfönstret i västra gaveln är bevarad.

Den ursprungliga sakristian låg i nordvästra hörnet av kyrkorummet, intill altaret. Den bestod av en enkel skärmvägg. Nya sakristian är inredd norr om ingången, under orgeln.

I samband med renoveringen 1933 ändrades kyrkorummets karaktär på ett betydande sätt. Det nuvarande tunnvalvet (treklövervalv) är en träkonstruktion med böjda skivor av ”trätex” som uppsattes under de tidigare synliga takstolarna (se äldre fotografi).

I koret igenmurades fönsteröppningarna i korgavelns mittaxel, medan sidofönstren minskades. Framför det igensatta mittfönstret uppsattes en stor altartavla. Det är troligt att även läktaren ändrades i samband med renoveringen.

Inredning och inventarier

Ursprungligen inreddes kyrkan med läktare ovanför porten i väster. Under läktaren uppfördes ett vindfång med innerdörr. Sammanlagt fanns i salen och på läktaren 500 bänkplatser, men antalet reducerades senare till 300.

Kyrkans läktare, bänkar, altare, altarring, dopfunt och predikstol var ursprungligen målade med ljusbrun kulör. Färgsättningen ändrades senare i samband med renoveringarna, först 1933 och senare 1964. Vid senaste renoveringen fick altarring, predikstol, dopfunt och läktare sin nuvarande marmorerade dekor, medan färgen på nummertavlan och bänkarna avlägsnades.

Korets karaktär och inredning ändrades i samband med restaureringen 1933. Korfönster ändrades eller igenmurades och ovanför altaret uppsattes nuvarande altartavla, som är målad av Fredrik Westin och skildrar korsfästelsen. Samtidigt avlägsnades skärmväggen till sakristian, intill altaret. Bänkinredningen bytes ut mot nuvarande. Från samma renovering härstammar den daterade nummertavlan. Predikstolen, altarringen och läktaren karakteriseras av stilblandningar.

Kyrkan hade ursprungligen endast en liten kororgel. En större orgel, en Ceciliaorgel om 12 stämmor installerades 1946 på läktaren i väster. I samband med renoveringen av kyrkan på 1960-talet flyttades orgeln norr om läktaren, som på detta sätt förlängdes i samma riktning. Orgelverket restaurerades 1975.

Inredningens nuvarande karaktär, bl.a. klövervalven, är i huvudsak resultat av den genomgripande restaureringen från 1933 samt av ytterligare ändringar på 1960-talet.

Bilden tagen före 1917

KULTURHISTORISK KARAKTERISTIK OCH BEDÖMNING

Kapellbyggnadens arkitektur präglas utvändigt av fasadteglet som utnyttjats i dekorativa element. Byggnadens stil, ornamentik och karaktär erinrar delvis om C.G. Brunius nyromanska stilarkitektur men är också, utvändigt som invändigt, ett uttryck för stilblandningarna som är typiska för perioden. Där blandas stilelement från exempelvis den romanska och gotiska arkitekturen samt från renässansen.

Den öppna takryttaren, som bär kyrkans ursprungliga klocka, och de numera borttagna korsen på östra gaveln stärkte byggnadens religiösa symbolik. Klocktornets utformning bär karaktär av nyrenässansens formspråk.

Kyrkans nuvarande interiör präglas av renoveringen från 1933. Ursprungliga bänkar byttes då ut mot nuvarande, men i synnerhet kom insättningen av klövervalvet att förändra karaktären och därmed upplevelsen av kyrkorummet.

Kyrkan tillkomst och uppförande har en stark lokalhistorisk förankring, med rötter i frikyrkörörelsen, vilket präglade byggnadens karaktär och utformning.

Att särskilt tänka på i förvaltning och användning av kyrkan och kyrkomiljön

- **Exempel på mindre kyrka från 1880-talet, som utvändigt präglas till större del av nyromansk stilarkitektur**
- **Kyrkans exteriör som till större del är oförändrad**
- **Kapellet utgör ett exempel på nyromansk tegelarkitektur som är tämligen unik i Dalarna**

Källor och litteratur

Ahlberg, H. 1996. *Dalarnas kyrkor i ord och bild*.

Ericson, Klas; 1988. *Väster Tuna kapell, 1888-1988 : 100 års jubileum 28 augusti 1988*.

Äldre fotografi som visar kyrkans interiör, kort efter invigningen. Finns i kyrkan.

Kyrkoregistret. RAÄ

Styrbjörn, Inger. 1992. *Väster Tuna*. Uppsats i kyrkohistoria, Uppsala Universitet.

Övriga uppgifter:

Inventeringsdatum: 2004-03-24

Fältinventering: Jean-Paul Darphin

Kulturhistorisk karaktäristik och bedömning: Jean-Paul Darphin, efter samråd med referensgrupp utsedd av Västerås stift

Rapportsammanställning och foto: Jean-Paul Darphin

Färdigställd: 2005-04-22

Händelser: Kronologisk förteckning

År	Händelse	Källa
1885-88	Kapellet uppförs i Evangeliska Fosterlandsstiftelsens regi. Byggmästare: C. Matsson	RAÄ-kyrkoregister
1917	Restaurering, bl.a. grundförstärkning, omDispositionering av läktare och sakristia, elektrisk belysning införs, troligen tillkommer nuvarande ljuskronor.	Ahlberg, 1996
1918	Kapellet överläts till Stora Tuna församling	RAÄ-kyrkoregister
1933	Genomgripande restaurering, i synnerhet invändigt. Ark. E. Dahlbäck; byggmästare J. Hellsten. Valven i långhuset tillkommer; ändring i korets fönsteröppningar, ny bänkinredning, ny altartavla, ny nummertavla, trol. installation av centralvärme, troligen ändringar i färgsättning avseende inredningen.	RAÄ-kyrkoregister Ahlberg, 1996
1946	Ny orgel installeras.	Ahlberg, 1996
1970	Tillkommer klockstapeln, ark. Einar Lundberg. Klockan övertas fr. krematoriet vid Norra griftegården	Ahlberg, 1996
1964?	Kyrkorummet smakomvandlat; ark.T. K Malmström? Färgborttagning på bänkar, innerdörr och nummertavla; om- och tillbyggnad under orgelläktare, orgelverket flyttas över sakristian, inredning av förråd och sakristia, ny väggbelysning; äldre altare ersätts med nuvarande?, innertaket ommålas.	RAÄ-kyrkoregister
1975	Renovering av orgeln	Ahlberg, 1996
1987	Om- och tillbyggnad av församlingshemmet	Muntliga uppgifter

Västertuna kapell. Spraxkya 3:2